

Қазақстанның жаңартылатын энергия көздері секторы: жетістіктері, қиыншылықтары мен болжамдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
02.04.2023СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/135845/>

2011 жылдың басынан бастап Қазақстанда ЖЭК объектілерінің жалпы саны 23-тен 136-ға дейін ұлғайды. ЖЭК қондырғыларының қуаты 94 МВт-тан (2011 жыл) 2065 МВт-тан (2022 жылғы маусым) артық өсті, бұл ЖЭК үлесінің электр энергиясын өндіру құрылымында 3,7% — ға дейін ұлғаюына әкелді. Қазіргі уақытта ЖЭК негізіндегі жұмыс істеп тұрған электр станцияларының жалпы саны келесідей (2022 жылғы маусымдағы жағдай бойынша):

Кесте 1. ЖЭК негізіндегі жұмыс істеп тұрған электр станциялары және олардың қуаты

ЖЭК	Жұмыс істеп тұрған электр станциялар саны	Шектік шықпалық қуаты, МВт
Гидроэлектростанциялар	40	229,04
Күн электростанциялар	51	1093
Жел электростанциялар	40	684
Биоэлектростанциялар	5	7,82

2022 жылдың соңына дейін жалпы қуаты 290 МВт ЖЭК негізіндегі 10 қосымша электр станциясы пайдалануға беріледі. 2025 жылға қарай ЖЭК белгіленген қуаттылығы кемінде 3000 МВт жұмыс істейтін болады (РФЦ-мен 143 шарт жасалды).

Бұл өсудің негізгі факторлары:

- ЖЭК-ті қолдау үшін заңнама (2009 жылдан бастап және оны одан әрі жетілдіру): жауапты мекемелер құру (ЖЭК-ті қолдау жөніндегі есеп айырысу-қаржы орталығы), нарықтық тетіктерді дамыту (аукциондар мен инвестициялық преференцияларды енгізу, «жасыл» тариф кепілдігі, электр энергиясын сатып алуға кепілдіктер);
- Баламалы энергетикаға инвестициялар да маңызды рөл атқарды. Қазіргі

уақытта ЖЭК жобаларына (қуат тұрғысынан) негізгі инвесторлар даму банктері және шетелдік компаниялар (Total Open SA, Solarnet, Hevel, China Power International Holding) болып табылады.

Қол жеткізілген нәтижелерге қарамастан, ЖЭК секторының одан әрі серпінді дамуына елеулі кедергі келтіретін бірқатар факторлар бар. Біздің ойымызша, келесі аспектілерді бөліп көрсету керек:

- Заңнамалық база: елдің энергия теңгеріміндегі ЖЭК үлесінің ұлғаюымен, сондай-ақ кешеннің тұтастай дамуымен 2009-2014 жылдары әзірленген заңнамалық база ескірген және жекелеген тақырыптық бағыттар бойынша пысықтауды талап етеді. ЖЭК секторын дамытудың жаңа, неғұрлым кешенді стратегиясы қажет.
- Тепе-теңдік қуатының шектелуі: энергетикалық қауіпсіздік кез-келген энергетикалық жүйе үшін маңызды мәселе болып табылады. Сондықтан энергия жүйесін тұрақтандыру мақсатында меншікті маневрлік қуаттарды дамыту үшін жағдай жасау қажет: мысалы, энергияны сақтау жүйелерін, басқа икемді көздерді енгізу және т. б.
- Инвестициялар: жоғарыда айтылғандай, Қазақстанда ЖЭК бойынша жобалардың көпшілігі шетелдік инвестициялар есебінен, яғни АҚШ долларымен іске асырылады. Әрине, инвесторлар үшін валюталық тәуекелдер бар. Көптеген жобалардың ұзақ өтелу мерзімі, сондай-ақ аукциондарда ұсынылатын қуаттың аздығы (өткен жылы небәрі 250 МВт ұсынылды) көпшілікті қорқытады.
- Тарифтік саясат: дәстүрлі электр энергиясының тарифтерімен салыстырғанда ЖЭК-тің ағымдағы жоғары тарифтері ЖЭК-ті мемлекеттік қолдаусыз бәсекеге қабілетсіз етеді. Дәстүрлі энергияға жоғары тарифтермен ЖЭК-тің бәсекеге қабілеттілігі өте нақты болып көрінеді. Осыған байланысты теңдестірілген тарифтік саясатты қамтамасыз ету қажет.
- ЖЭК-ті энергетикалық жүйеге біріктіру үшін дамымаған инфрақұрылым: тозу және төмен өткізу қабілеттілігі қолданыстағы ЖЭК қуатын энергетикалық жүйеге толық біріктіруге мүмкіндік бермейді. Тиісті инфрақұрылымды дамыту, мысалы, шалғай және оқшауланған аумақтарда, мемлекеттің белгілі бір қолдауымен, әлеуетті инвесторлар үшін тартымды болуы мүмкін және мұндай учаскелер ЖЭК объектілерін салу үшін сақталуы мүмкін.

Қазақстандағы ЖЭК секторы елеулі өзгерістер қарсаңында тұр, және көп нәрсе негізінен ел Үкіметінің одан арғы қадамдары мен шешімдеріне байланысты. Қазақстан қуатты табиғи әлеуетке және ЖЭК-ті дамыту үшін базалық тетікке ие, ол қазірдің өзінде электр энергиясын өндіру құрылымындағы ЖЭК-тің 3% үлесін қамтамасыз етті.

Жаңартылатын энергетика саласы «қозғалыста» болуы және жаңа сын-қатерлерге жауап беруі тиіс.

2060 жылға қарай көміртегі бейтараптығына қол жеткізу мақсаты өте өршіл, бірақ ЕО мен Қытай сияқты әлемнің ірі экономикаларының ұқсас мақсаттарынан шабыттандырады. Осы мақсатқа жету үшін әр сала үшін жол карталары, сондай-ақ парник газдар шығарындыларына тиімді баға белгілеу және олардың жеке сектор нарығы сияқты күшті ынталандырулар қажет, бұл соңғысын экономикалық негізделген декарбонизация шешімдерін қабылдауға итермелейді. Қазба отынына сұраныстың төмендеуінің сөзсіз басталуын ескере отырып, Қазақстан мұнай-газ секторына жаңа инвестициялар үшін өсіп келе жатқан Халықаралық бәсекелестік жағдайында инвесторлар үшін тартымды жағдайларды қаншалықты қамтамасыз ете алатынын талдап, бағалауы қажет.

Бусурманова Эсемгул Изтургановна, Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті (Yessenov University), «Энергетика және автоматтандыру» кафедрасының профессор ассистенті

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.